

Preliminarus vertimas

EUROPOS TARYBA
EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS

ANTRASIS SKYRIUS

BYLA ŽIČKUS prieš LIETUVĄ

(Pareiškimo Nr. 26652/02)

SPRENDIMAS

STRASBŪRAS

2009 m. balandžio 7 d.

Byloje Žičkus prieš Lietuvą,

Europos Žmogaus Teisių Teismas (antrasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininkės Françoise Tulkens,
teisėjų Ireneu Cabral Barreto,
Vladimiro Zagrebelsky,
Danutės Jočienės,
Dragoljub Popović,
András Sajó,
Nona Tsotsoria,

ir *skyriaus kanclerės* Sally Dollé,

po svarstymo uždarame posėdyje 2009 m. kovo 17 dieną

skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

PROCESAS

1. Bylą prieš Lietuvos Respubliką pradėjo Lietuvos Respublikos pilietis Egidijus Žičkus (pareiškėjas), kuris 2002 m. liepos 8 d. pateikė Teismui pareiškimą (Nr. 26652/02) pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (Konvencija) 34 straipsnį.
2. Pareiškėjui atstovavo Vilniuje praktikuojantis advokatas V. Sviderskis. Lietuvos Respublikos Vyriausybei (Vyriausybė) atstovavo jos atstovė E. Baltutytė.
3. Pareiškėjas skundėsi, kad dėl jam taikyto Asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, registracijos, prisipažinimo, įskaitos ir prisipažinusiųjų apsaugos įstatymo (žr. 16 punktą toliau) jis neteko darbo ir kad buvo apribotos jo galimybės įsidarbinti, pažeidžiant, *inter alia*, Konvencijos 8 ir 14 straipsnius.
4. 2005 m. rugsėjo 8 d. Teismas nusprendė perduoti Vyriausybei pareiškėjo pareiškimą pagal Konvencijos 8 straipsnį kartu su 14 straipsniu. Tą pačią dieną Teismas nutarė taikyti Konvencijos 29 straipsnio 3 dalį ir iš karto spręsti dėl pareiškimo priimtumo ir jo esmės.

FAKTAI**I. BYLOS APLINKYBĖS**

5. Pareiškėjas gimė 1950 m. ir gyvena Vilniaus rajone.
6. 1992 m. kovo 4 d. pareiškėjas buvo apdovanotas Sausio 13-osios atminimo medaliu (skiriamas asmenims, pasižymėjusiems ginant Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę 1991 m. sausio-rugsėjo mėnesiais). 1996 m. rugsėjo 30 d. Prezidento dekretu pareiškėjas buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu.
7. 2000 m. rugsėjo 12 d. speciali tarpžinybinė komisija (Komisija) nustatė, kad pareiškėjas pagal Asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis,

registracijos, prisipažinimo, įskaitos ir prisipažinusiųjų apsaugos įstatymą buvo „slapta bendradarbiavęs asmuo“, ir nusprendė paskelbti šiuos duomenis „Valstybės žiniuose“.

8. Pareiškėjas Vilniaus apygardos administraciniam teismui pateikė skundą, prašydamas teismo panaikinti Komisijos nutarimą dėl pareiškėjo ankstesnio slapto bendradarbiavimo. 2001 m. gegužės 7 d. teismas iš dalies patenkino pareiškėjo skundą, nustatydamas, kad trūksta įrodymų, jog pareiškėjas bendradarbiavo su KGB.

9. 2001 m. liepos 3 d. Vyriausiasis administracinis teismas panaikino žemesnės instancijos teismo sprendimą. Buvo nustatyta, kad pareiškėjas, 9-ajame dešimtmetyje, dirbdamas sporto žurnalistu ir keliaudamas į užsienį, iš tiesų bendradarbiavo su KGB¹.

10. 2001 m. liepos 23 d. Komisija „Valstybės žiniuose“ paskelbė duomenis apie tai, kad pareiškėjas anksčiau bendradarbiavo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, būtent su KGB.

11. 2001 m. liepos 27 d. pareiškėjas buvo atleistas iš pareigų Vidaus reikalų ministerijoje Personalo departamente. Potvarkyje, kuriuo pareiškėjas buvo atleistas, nurodytas atleidimo pagrindas – Komisijos 2001 m. liepos 23 d. paskelbti duomenys apie pareiškėjo slapta bendradarbiavimą.

12. Pareiškėjas pakartotinai ginčijo Komisijos išvadas 2000 m. rugsėjo 12 d. priimtame nutarime kaip nepagrįstas. 2001 m. spalio 31 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas skundą atmetė dėl procesinių pagrindų, konstatuodamas, kad šiuo klausimu jau yra priimtas galutinis teismo sprendimas. Byla buvo nutraukta.

13. 2001 m. gruodžio 12 d., kad būtų geriau ištirti įrodymai ir numatytos gairės vienodai teisminei praktikai panašiose bylose, Vyriausiasis administracinis teismas atnaujino procesą.

14. 2002 m. sausio 16 d. Vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo pareiškėjo skundą ir atmetė jo prašymą panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2001 m. spalio 31 d. sprendimą. Vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad žemesnės instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą, jog pareiškėjas slapta bendradarbiavo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis. Teismas pažymėjo, kad pareiškėjo teisės tiriant įrodymus ir apklausiant liudytojus nebuvo suvaržytos. Nutartis buvo galutinė ir neskundžiama.

Nenurodytą dieną Vyriausiajam administraciniam teismui pareiškėjas pateikė prašymą atnaujinti procesą, teigdamas, kad sprendimuose jo byloje buvo padaryta materialinės teisės normų pažeidimų. 2002 m. gegužės 16 d. pareiškėjo prašymą teismas atmetė kaip nepagrįstą.

15. Pareiškėjas tvirtino, kad dėl ginčytinų nacionalinių teismų sprendimų buvo panaikintas sprendimas pripažinti jį advokatu.

¹ Vyriausiasis administracinis teismas nesprendė dėl slapto bendradarbiavimo fakto, jis atkreipė dėmesį, kad pirmosios instancijos teismas padarė klaidingą išvadą, Komisijos nutarimą sutapatindamas su slapto bendradarbiavimo fakto nustatymu. Pareiškėjas apskundė nutarimą paskelbti „Valstybės žiniuose“ apie E.Žičkaus bendradarbiavimo su KGB faktą, o reikalavimas panaikinti išvadą (asmens veiklos įvertinimo lapas) dėl slapto bendradarbiavimo fakto nustatymo nebuvo pareikštas (*vert. past.*).

II. BYLAI REIKŠMINGA NACIONALINĖ TEISĖ IR PRAKTIKA

16. Asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, registracijos, prisipažinimo, įskaitos ir prisipažinusiųjų apsaugos įstatymas (Įstatymas) buvo priimtas 1999 m. lapkričio 23 d., įsigaliojo 2000 m. sausio 1 d. Įstatymas numatė, kad bus sudaroma speciali tarpžinybinė komisija, atsakinga už asmenų, slapta bendradarbiavusių su tokiomis tarnybomis veiklos vertinimą, taip pat slapta bendradarbiavusių asmenų registraciją. Įstatymas, kiek reikšminga šioje byloje, numato:

1 straipsnis. Įstatymo paskirtis

„1. Šiuo įstatymu įgyvendinamos Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo nuostatos kurti nacionalinio saugumo sistemą, ginančią valstybę ir jos gyventojus, žmogaus ir piliečio teises, laisves bei asmens saugumą, apsaugant nuo užsienio specialiųjų tarnybų poveikio, šantažo ir verbavimo ar bandymo įtraukti į neteisėtą veiklą. Įstatymu taip pat įgyvendinama valstybės teisė taikyti asmens lojalumo ir patikimumo valstybei principą valstybės pareigūnams ir tarnautojams valstybės valdžios ir valdymo, savivaldos, krašto apsaugos institucijose, vidaus reikalų sistemoje, prokuratūroje, teismuose, Valstybės saugumo departamente, diplomatinėje tarnyboje, muitinėje, Valstybės kontrolėje ir kitose kontrolę bei priežiūrą vykdančiose valstybės institucijose, advokatams ir notarams, bankų ir kitų kredito įstaigų, strateginių ūkio objektų, ryšių sistemos, saugos tarnybų ir jų struktūrų bei kitų tarnybų, teikiančių detektyvų paslaugas, darbuotojams. <...>“

2 straipsnis. Pagrindinės šio įstatymo sąvokos

„1. **Asmuo, slapta bendradarbiavęs su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis** – <...> asmuo <...>, faktiškai ir sąmoningai veikęs vykdant buvusios SSRS specialiųjų tarnybų užduotis ir pavedimus pagal rašytinį arba nerašytinį įsipareigojimą slapta bendradarbiauti, kai veikla neregamentuota tarnybos statutais ar darbo įstatymais (agentas, rezidentas, patikimas asmuo, konspiracinių patalpų laikytojas, susitikimų buto laikytojas, neetatinis operatyvinis darbuotojas ar kitas asmuo, slapta bendradarbiavęs su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis). <...>“

4 straipsnis. Asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, veiklos vertinimo komisija

„1. Asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, veiklai vertinti ir sprendimams dėl asmenų įrašymo į įskaitą arba viešo duomenų apie slaptą bendradarbiavimą paskelbimo priimti sudaroma <...> Komisija <...>. <...>

2. Pagal šį įstatymą Komisija:

- 1) vertina asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, veiklą;
- 2) priima sprendimus dėl asmenų, prisipažinusių slapta bendradarbiavus su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, įrašymo į įskaitą;
- 3) priima sprendimus dėl viešo duomenų apie asmenis, slapta bendradarbiavusius su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, paskelbimo šio įstatymo 8 straipsnyje numatytais atvejais;
- 4) užtikrindama visišką personalijų slaptumą, koduoja Komisijai perduotą įslaptintą informaciją ir priima sprendimus dėl informacijos suteikimo panaudoti moksliniams darbams; <...>“

5 straipsnis. Valstybės saugumo departamento funkcijos vykdamas šį įstatymą

„Pagal šį įstatymą Valstybės saugumo departamentas: <...>

4) asmenų, prisipažinusių slapta bendradarbiavus su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, prašymu imasi priemonių apsaugoti juos nuo šantažo ir verbavimo ar bandymo įtraukti į neteisėtą veiklą; <...>“

6 straipsnis. Registracijos ir prisipažinimo tvarka

„1. Asmenys, slapta bendradarbiavę su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, per 6 mėnesius nuo „Valstybės žiniose“ Komisijos paskelbtos registravimo ir prisipažinimų priėmimo dienos turi atvykti registruotis, savanoriškai raštu prisipažinti Lietuvos valstybei slapta bendradarbiavę su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, atskleisti visą jiems žinomą informaciją apie specialiųjų tarnybų veiklą bei perduoti turimus dokumentus ar daiktus, susijusius su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis. <...>“

7 straipsnis. Įrašymas į įskaitą

„1. Asmenys, slapta bendradarbiavę su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, įrašomi į įskaitą Komisijos sprendimu, jeigu jie savanoriškai prisipažino slapta bendradarbiavę su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis ir pateikė visą jiems žinomą informaciją, susijusią su specialiųjų tarnybų veikla.

2. Prisipažinimo faktas bei prisipažinusio asmens pateikti duomenys yra valstybės paslaptį sudaranti informacija, kuri įslaptinama, naudojama ir išslaptinama įstatymų nustatyta tvarka. <...>“

8 straipsnis. Prisipažinusiųjų asmenų apsauga ir duomenų paskelbimo atvejai

„1. Užregistruotų, prisipažinusių ir įrašytų į įskaitą asmenų pateikta informacija bei duomenys apie juos yra įslaptinami ir saugomi įstatymų nustatyta tvarka.

2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodyti asmenys praneša Valstybės saugumo departamentui, jei patiria šantažą ir verbavimą ar bandymą įtraukti į neteisėtą veiklą, Valstybės saugumo departamentas prisipažinusių asmenų prašymu imasi priemonių jiems apsaugoti bei nusikalstamai veikai atskleisti. Asmenų įrašymas į įskaitą ir jų pateikti duomenys išslaptinami, jeigu šie asmenys įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu yra apkaltinti padarę veikas, pripažintas nusikaltimais žmoniškumui, karo ar genocido nusikaltimais, bei kitais įstatymų nustatytais įslaptintos informacijos išslaptinimo atvejais. <...>

4. Duomenys apie slaptą bendradarbiavimą su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis skelbiami „Valstybės žiniose“ tuo atveju, jeigu asmuo, slapta bendradarbiavęs su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, per 6 mėnesius nuo Komisijos paskelbto registravimo ir prisipažinimų priėmimo pradžios neprisipažino slapta bendradarbiavęs su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, taip pat jei pateikė žinomai melagingas žinias apie save, kitus asmenis ir specialiųjų tarnybų veiklą ar tokią informaciją nuslėpė. Apie Komisijos priimtą sprendimą viešai paskelbti duomenis raštu pranešama asmeniui, slapta bendradarbiavusiam su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis. Jis šį nutarimą per 15 dienų nuo pranešimo gavimo gali apskųsti administraciniam teismui. Nutarimo viešai paskelbti duomenis vykdymas sustabdomas iki teismo sprendimo įsiteisėjimo.“

9 straipsnis. Neįrašytų į Valstybės saugumo departamento įskaitą asmenų veiklos apribojimas

„1. Slapta su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis bendradarbiavę asmenys, kurių duomenys viešai paskelbti šio įstatymo 8 straipsnio 3 arba 4 dalies nustatyta tvarka, nuo paskelbimo dienos 10 metų negali dirbti švietimo įstaigose pedagogais, auklėtojais ir šių įstaigų vadovais, eiti pareigų, susijusių su ginklo

turėjimu, taip pat dirbti Lietuvos Respublikos valstybės pareigūnais arba tarnautojais valstybės valdžios ir valdymo, savivaldos institucijose, krašto apsaugos sistemoje, vidaus reikalų sistemoje, muitinėje, prokuratūroje, teismuose, Valstybės saugumo departamente, diplomatinėje tarnyboje, Valstybės kontrolėje ir kitose kontrolę bei priežiūrą vykdančiose valstybės institucijose, taip pat advokatais ir notarais, bankuose ir kitose kredito įstaigose, strateginiuose ūkio objektuose, ryšių sistemoje, saugos tarnybose ir jų struktūrose bei kitose tarnybose, teikiančiose detektyvų paslaugas.

2. Jeigu Komisijos sprendimu „Valstybės žiniuose“ ir kitose visuomenės informavimo priemonėse paskelbiami duomenys apie asmenis, slapta bendradarbiavusius su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, darbdavys ar jo įgaliotas asmuo privalo ne vėliau kaip kitą darbo dieną po šių duomenų paskelbimo atleisti darbuotoją iš darbo, nemokėdamas jam išėtinės pašalpos. <...>

3. Jeigu viešai paskelbiama informacija apie slapta bendradarbiavusį su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis asmenį, kuris verčiasi advokato praktika, tai Lietuvos advokatų taryba panaikina sprendimą pripažinti asmenį advokatu. Pasibaigus 10 metų terminui, asmuo turi teisę įstatymo nustatyta tvarka būti pripažintas advokatu.“

TEISĖ

I. DĖL KONVENCIJOS 8 STRAIPSNIO KARTU SU 14 STRAIPSNIU PAŽEIDIMO

17. Pareiškėjas skundėsi, kad Asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, registracijos, prisipažinimo, įskaitos ir prisipažinusiųjų apsaugos įstatyme numatyti apribojimai, nustatyti jo įsidarbinimo galimybėms, pažeidė Konvencijos 8 straipsnį kartu su 14 straipsniu.

Konvencijos 8 straipsnis, kiek reikšminga, nustato:

„1. Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus <...> gyvenimas, <...>

2. Valstybės institucijos neturi teisės apriboti naudojimosi šiomis teisėmis, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, visuomenės apsaugos ar šalies ekonominės gerovės interesams <...> arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.“

14 straipsnis numato:

„Naudojimasis šioje Konvencijoje pripažintomis teisėmis ir laisvėmis yra užtikrinamas be jokios diskriminacijos dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautinės ar socialinės kilmės, priklausymo tautinei mažumai, nuosavybės, gimimo ar kitais pagrindais.“

A. Šalių argumentai

1. Vyriausybė

18. Pirmiausia Vyriausybė pažymėjo, kad, nors formaliai ir panaši į ankstesnes bylas prieš Lietuvą, kuriose buvo nagrinėjami buvusių KGB kadrinių darbuotojų įsidarbinimo

apribojimai (žr. *Sidabras and Džiautas v. Lithuania*, nos. 55480/00 and 59330/00, ECHR 2004-VIII, ir *Rainys and Gasparavičius v. Lithuania*, nos. 70665/01 and 74345/01, 2005-04-07), ši byla iš esmės skiriasi. Pirmojoje iš paminėtų bylų pareiškėjai teisme ginčijo valstybės institucijų išvadas, kad jie buvo Valstybės saugumo komiteto (KGB) Lietuvos padalinio darbuotojai, taip pat atleidimą iš darbo viešajame sektoriuje atitinkamai iš mokesčių inspektorius ir prokuroro pareigų. Antroje byloje pareiškėjai taip pat ginčijo valstybės institucijų išvadas, kad jie buvo KGB darbuotojai, bei atleidimą iš darbo privačiame sektoriuje; jie dirbo atitinkamai teisininku privačioje telekomunikacijų bendrovėje ir advokatu. Tačiau šioje byloje pareiškėjas nacionaliniuose teismuose ginčijo tik 2000 m. rugsėjo 12 d. išvadą, kuria Komisija nustatė faktą, kad jis anksčiau slapta bendradarbiavo su KGB, bei Komisijos nutarimą paskelbti šiuos duomenis „Valstybės žiniuose“. Taigi nacionaliniame lygmenyje pareiškėjas nekėlė Komisijos nutarimo sukeltų teisinių pasekmių klausimo, ar pagrįstai ir teisėtai jam buvo taikomi įsidarbinimo apribojimai, jis buvo atleistas iš valstybės tarnybos ir panaikintas sprendimas pripažinti jį advokatu. Kadangi pareiškėjas į nacionalinius teismus dėl konkrečių jam Įstatymu taikytų apribojimų nesikreipė, jis nepanaudojo visų turimų teisinės gynybos priemonių, todėl jo skundas, remiantis Konvencijos 35 straipsnio 1 ir 4 dalimis, yra nepriimtinas.

19. Vyriausybė taip pat tvirtino, kad 8 straipsnis šioje byloje netaikytinas, nes minėta nuostata negarantuoja teisės išsaugoti darbą ar pasirinkti profesiją. Vyriausybė taip pat teigė, kad bet koku atveju Įstatymo taikymą pareiškėjui nulėmė Lietuvos istorinė situacija ir tuo buvo siekiama teisėto tikslo – užtikrinti, kad asmenys, dirbantys tam tikruose strateginiuose nacionalinio ūkio sektoriuose ar užimantys reikšmingas visuomenės gyvenimui pareigas, būtų patikimi ir lojalūs valstybei.

20. Vyriausybė tvirtino, kad yra kitas požymis, skiriantis šią bylą nuo ankstesnių sprendimų bylose *Sidabras ir Džiautas* bei *Rainys ir Gasparavičius*, kuriuose Teismas nustatė 14 straipsnio kartu su 8 straipsniu pažeidimą. Šiose bylose įstatyminiai apribojimai dirbti tam tikrą darbą, vykdyti funkcijas ar užduotis buvo automatiškai taikomi pareiškėjams vien todėl, kad jie tam tikru laikotarpiu dirbo Valstybės saugumo komitete prie Lietuvos SSR Ministrų Tarybos. Tačiau nagrinėjamoje byloje Įstatymas, taikytas pareiškėjui, nenumatė besąlyginių asmens įsidarbinimo apribojimų. Pirmiausia, asmuo turėjo sąmoningai slapta bendradarbiauti su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis. Antra, per įstatymo nustatytą terminą asmuo turėjo būti neprisipažinęs valstybės institucijoms apie savo slaptą bendradarbiavimą. Trečia, neprisipažinus asmens slapto bendradarbiavimo faktas turėjo būti paskelbtas „Valstybės žiniuose“. Vyriausybė teigė, kad per Įstatymo nustatytą šešių mėnesių terminą 1500 asmenų atvyko į Komisiją prisipažinti apie slaptą bendradarbiavimą. Pareiškėjas taip pat galėjo tai padaryti; jeigu būtų prisipažinęs, būtų išvengęs neigiamų teisinių pasekmių. Kadangi pareiškėjas sąmoningai pasirinko neprisipažinti apie ankstesnį bendradarbiavimą per minėtą terminą, valstybė turėjo teisę ir pareigą taikyti jam su įsidarbinimu susijusius apribojimus. Be to, pagal Įstatymo 8 straipsnį, duomenys apie asmenis, prisipažinusius apie ankstesnį slaptą bendradarbiavimą, laikomi valstybės paslaptimi, o valstybė prisiima išpareigojimą apsaugoti šiuo asmenis nuo galimo šantažo ar duomenų atskleidimo. Atsižvelgdama į tai, Vyriausybė tvirtino, kad valstybė neperžengė savo vertinimo laisvės ribų, ir kad Įstatymas

pagal Konvencijos 8 straipsnio 1 dalį buvo proporcinga priemonė užtikrinti valstybės saugumą bei apsaugoti pareiškėjo teises.

21. Vyriausybė taip pat tvirtino, kad pareiškėjo įsidarbinimo galimybių apribojimai negali būti laikomi diskriminuojančio pobūdžio vien dėl to, kad pareiškėjas priklausė tam tikrai asmenų grupei, būtent „slapta bendradarbiavusių asmenų“, nes pats priklausymo tokiai grupei faktas automatiškai nesukelia jokių neigiamų pasekmių, jei asmuo prisipažino. Taigi Įstatymas nenustatė kolektyvinės atsakomybės visiems be išimčių slapta bendradarbiavusiems asmenims. Atsižvelgiant į tai, kad įsidarbinimo apribojimai buvo taikomi tik tiems anksčiau slapta bendradarbiavusiems asmenims, kurie neprisipažino, jokie diskriminacinio elgesio pagal Konvencijos 14 straipsnį nebuvo. Atitinkamai nebuvo ir Konvencijos 8 straipsnio kartu su 14 straipsniu pažeidimo.

2. Pareiškėjas

22. Pareiškėjas ginčijo Vyriausybės argumentus, kad jis nepanaudojo vidaus teisinės gynybos priemonių pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 dalį, nes nesikreipė į nacionalinius teismus dėl atleidimo iš pareigų Vidaus reikalų ministerijoje teisėtumo ir pagrįstumo ar dėl sprendimo pripažinti jį advokatu panaikinimo dėl jo slapto bendradarbiavimo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis. Jis tvirtino, kad Įstatymo 9 straipsnis įpareigojo darbdavį atleisti darbuotoją iš jo ar jos pareigų ne vėliau kaip kitą dieną po duomenų apie bendradarbiavimą paskelbimo. Panašiai, jei paskelbti duomenys būtų susiję su asmeniu, užsiimančiu advokato praktika, Lietuvos advokatų taryba privalėjo panaikinti sprendimą pripažinti asmenį advokatu. Taigi Įstatymo reikalavimai yra imperatyvūs. Ginčydamas Komisijos nutarimo dėl jo ankstesnio slapto bendradarbiavimo ir tokių duomenų paskelbimo teisėtumą, pareiškėjas, norėdamas apginti savo teisę užsiimti teisine praktika ar siekti pareigų privačiame sektoriuje, taip pat siekė, kad Komisijos nutarimas neįsigaliotų ir taip būtų užkirstas kelias išbraukti jį iš praktikuojančių advokatų sąrašo. Pareiškėjo nuomone, tik efektyvios teisinės gynybos priemonės būtų buvę reikšmingos pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 dalį, tačiau jis tokių neturėjo.

23. Pareiškėjas taip pat nesutiko su Vyriausybe, kad draudimas dirbti tam tikrose privatus sektoriaus srityse buvo pateisinamas konkrečiomis Lietuvos valstybės istorinėmis aplinkybėmis. Nepriklausomybę Lietuva atkūrė 1990 m., o apribojimai asmenims, slapta bendradarbiavusiems su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, buvo numatyti Įstatyme, priimtame tik 1999 m. Pareiškėjas tvirtino, kad per šį netrumpą laikotarpį jis parodė savo lojalumą valstybei, ir šis jo lojalumas buvo pripažintas pačių Lietuvos valdžios institucijų, kurios skyrė jam valstybės apdovanojimus (žr. 6 punktą pirmiau). Taigi minėti su įsidarbinimu susiję apribojimai nagrinėjamu atveju nebuvo nei būtini, nei proporcingi.

B. Priimtinas

24. Teismas atkreipia dėmesį į Vyriausybės argumentą, kad ši byla skiriasi nuo *Sidabro ir Džiauto* bylos, nes pareiškėjas nacionaliniuose teismuose nesiskundė dėl Įstatymo sukeltų teisinių pasekmių, todėl nepanaudojo valstybės vidaus teisinės gynybos priemonių. Teismas pakartoja, kad nėra pareigos panaudoti teisinės gynybos priemones, kurios yra

netinkamos ar neefektyvios (žr. *Akdivar and Others v. Turkey*, 1996-09-16, § 67, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-IV). Be to, Teismas yra konstatavęs, kad panaudojimo taisyklė nėra nei absoliuti, nei gali būti taikoma automatiškai. Sprendžiant, ar jos buvo laikomasi, būtina atsižvelgti į konkrečias kiekvienos bylos aplinkybes (žr. *Van Oosterwijk v. Belgium*, 1980-11-06, § 35, Series A no. 40).

25. Dėl 35 straipsnio 1 dalies taikymo šios bylos faktinėms aplinkybėms, Teismas pastebi, kad Įstatymas „slapta bendradarbiavusiems asmenims“ nustato draudimą užsiimti tam tikra veikla viešajame ar privačiame sektoriuje dėl tariamos jų lojalumo stokos valstybei. Teismas ypač pabrėžia besąlyginį įpareigojimą, numatytą Įstatymo 9 straipsnyje, darbdaviams ar Lietuvos advokatų tarybai atitinkamai nutraukti darbo sutartį su darbuotoju ar panaikinti sprendimą pripažinti asmenį advokatu, jei duomenys apie asmenų ankstesnį slaptą bendradarbiavimą būtų viešai paskelbti. Į Vyriausybės argumentą dėl vidaus teisinių gynybos priemonių nepanaudojimo Teismas atsižvelgia tik tiek, kad pareiškėjas procesą nacionaliniuose teismuose pradėjo tik dėl bendradarbiavimo, kaip tokio, fakto nustatymo, taip pat Komisijos nutarimo pavišinti šiuos duomenis, tačiau nesikreipė į Teismą dėl atleidimo teisėtumo. Tačiau, atsižvelgiant į anksčiau minėtą besąlyginį įpareigojimą, Teismas mano, kad bet koks procesas dėl pareiškėjo atleidimo iš valstybės tarnybos ir sprendimo pripažinti jį advokatu panaikinimo būtų buvęs beprasmiškas. Vadinasi, teisinių gynybos priemonių nepanaudojimo pagrindu skundas nėra nepriimtinas.

26. Dėl Vyriausybės argumento, kad Konvencijos 8 straipsnis šioje byloje netaikytinas, Teismas atsižvelgia į savo išvadas byloje *Sidabras ir Džiautas* (cituota pirmiau, §§ 42-50), kur konstatavo, kad įstatyminis apribojimas įsidarbinant tam tikrose privataus sektoriaus srityse turėjo įtakos pareiškėjo teisei į privataus gyvenimo gerbimą pagal 8 straipsnį. Kadangi įstatyminiai apribojimai nagrinėjamu atveju numatyti praktiškai identiška profesinei veiklai, Teismas nemato pagrindo nukrypti nuo minėtos išvados. Vadinasi, šioje bylos aplinkybėms Konvencijos 8 straipsnis taikytinas.

27. Be to, Teismas pažymi, kad skundas nėra aiškiai nepagrįstas pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 dalį. Teismas taip pat pastebi, kad skundas nėra nepriimtinas kokiais nors kitais pagrindais. Todėl pareiškimas turi būti paskelbtas priimtinu.

C. Bylos esmė

28. Teismas yra anksčiau konstatavęs, kad lojalumo valstybei reikalavimas yra neatskiriama priėmimo į valstybės tarnybą valstybės valdžios institucijose, atsakingose už bendrą interesų apsaugą ir užtikrinimą, sąlyga (žr. *Sidabras and Džiautas*, cituota pirmiau, §§ 57-58). Todėl Teismas apsiribos nagrinėjimu, ar įsidarbinimo privačiame sektoriuje apribojimas, koks buvo taikomas pareiškėjui, buvo suderinamas su Konvencijos 8 straipsniu. Šiame kontekste Teismas remiasi savo išvadomis bylose *Sidabras ir Džiautas* bei *Rainys ir Gasparavičius*, kuriose nustatė Konvencijos 14 straipsnio kartu su 8 straipsniu pažeidimą ta apimtimi, kad įstatymu buvo užkirstas kelias šiems pareiškėjams įsidarbinti tam tikrose privataus sektoriaus srityse, nes jie pagal minėtą įstatymą turėjo buvusių KGB kadrinių darbuotojų statusą. Šioje nagrinėjamoje byloje pareiškėjo skundai dėl sprendimo pripažinti jį advokatu panaikinimo yra panašūs. Teismas nemato pagrindo nukrypti nuo savo praktikos *Sidabro ir Džiauto* byloje, nes Įstatyme numatytas sprendimo

pripažinti pareiškėją advokatu panaikinimas ir apribojimai įsidarbinti tam tikrose privataus sektoriaus srityse buvo įstatyme numatytas skirtingas elgesys dėl pareiškėjo, kaip buvusio slapta bendradarbiavusio asmens praeities, turintis tiesioginės įtakos pareiškėjo teisei į privatų gyvenimą. Vadinasi, pareiškėjo skundai neabejotinai nagrinėtini pagal Konvencijos 14 straipsnį kartu su 8 straipsniu (žr. *Sidabras and Džiautas*, cituota pirmiau, §§ 38-50).

29. Atsižvelgiant į Teismo praktiką, skirtingas elgesys yra diskriminuojantis, jei „nėra objektyvaus ir pagrįsto pateisinimo“, t.y., jei juo nesiekama „teisėto tikslo“ ar jei nėra „pagrįsto proporcingumo ryšio tarp taikomų priemonių ir siekiamo įgyvendinti tikslo“ (žr. *Marckx v. Belgium*, 1979-06-13, § 33, Series A, no. 31).

30. Teismas sutinka, kad Įstatyme numatytu pareiškėjo įsidarbinimo galimybių apribojimu ir, vadinasi, skirtingu elgesiu pareiškėjo atžvilgiu buvo siekiama teisėtų valstybės saugumo, visuomenės apsaugos, šalies ekonominės gerovės bei kitų asmenų teisių ir laisvių apsaugos tikslų (žr. *Sidabras and Džiautas*, cituota pirmiau, §§ 52-55).

31. Blieka nustatyti, ar ginčijamas skirtingas elgesys buvo proporcinga priemonė. Dėl šio skirtingo elgesio pateisinimo Vyriausybė tvirtino, jog, atsižvelgiant į teisėtą tikslą užtikrinti valstybės saugumą, Įstatymo taikymas buvo proporcingas, nes ginčijami įsidarbinimo apribojimai taikomi tokiems, kaip pareiškėjas, asmenims, kurie stokoja lojalumo valstybei. Vis dėlto, Teismas pabrėžia, kad valstybės nustatyti apribojimai įsidarbinti privačiame sektoriuje dėl lojalumo valstybei stokos negali būti pateisinami Konvencijos požiūriu tokia pat apimtimi, kaip ir apribojimai įsidarbinti valstybės tarnyboje (žr. *Rainys and Gasparavičius*, cituota pirmiau, § 36).

32. Vertindamas, ar skundžiamos priemonės buvo proporcingos, Teismas negali nepastebėti Įstatymo dviprasmiškumo, viena vertus, sprendžiant klausimą dėl buvusių slapta bendradarbiavusių asmenų lojalumo stokos ir, antra vertus, būtinybės taikyti įsidarbinimo apribojimus tam tikrose privataus sektoriaus srityse. Tiksliau, Įstatymo 9 straipsnis numato privataus sektoriaus pareigas, į kurias pareiškėjas, kaip asmuo laikomas stokojančiu lojalumo, negali būti priimtas (žr. 16 punktą pirmiau). Vis dėlto anksčiau Teismas nerado priežastinio ryšio tarp minėtų pareigų ir draudimu eiti tas pareigas siekiamų tikslų (žr. *Sidabras and Džiautas*, cituota pirmiau, § 59).

33. Teismo taip pat neįtikino Vyriausybės argumentas, kad Įstatymas buvo proporcinga priemonė, nes pareiškėjui nebūtų taikomi jokie įsidarbinimo privačiame sektoriuje galimybių apribojimai, jei jis nustatytu laiku būtų prisipažinęs apie savo ankstesnį slaptą bendradarbiavimą. Šiuo požiūriu Teismas pažymi, kad Įstatymas nenustato skirtingų įsitraukimo į KGB lygių diferenciacijos. Byloje taip pat nėra objektyvios medžiagos, patikrintos nacionalinių teismų ir įrodančios, kad pareiškėjas, įsidarbinęs tam tikrose privataus verslo srityse, šiuo metu keltų pavojų valstybės saugumui. Teismas taip pat pastebi, kad Įstatymas įsigaliojo 2000 m., t.y., praėjus beveik dešimtmečiui po Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo 1990 m. kovo 11 d. Vadinasi, pareiškėjo profesinės veiklos apribojimai buvo nustatyti praėjus mažiausiai dešimtmečiui po to, kai jis nustojo bendradarbiauti su KGB. Pavėluotas Įstatymo priėmimas, nors savaime nėra lemiamas, vis dėlto gali būti laikomas reikšmingu bendrai vertinant pasirinktų priemonių proporcingumą. Galiausiai Teismas atsižvelgia į faktą, kad Lietuvos valdžios institucijos pačios pripažino pareiškėjo lojalumą Lietuvai, skirdamos jam valstybės apdovanojimus (žr. 6 punktą pirmiau).

34. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Teismas daro išvadą, kad draudimas pareiškėjui įsidarbinti įvairiose privataus sektoriaus srityse, taikant Įstatymo 8 straipsnio 4 dalį ir 9 straipsnį, buvo neproporcinga priemonė, nors draudimu buvo siekiama teisėtų tikslų.

35. Todėl buvo pažeistas Konvencijos 14 straipsnis kartu su 8 straipsniu.

II. KITI TARIAMI KONVENCIJOS PAŽEIDIMAI

36. Pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį ir 3 dalies b bei c punktus pareiškėjas skundėsi, kad procesas nacionaliniuose teismuose buvo neteisingas, nes teismai netinkamai išnagrinėjo bylos faktus ir padarė klaidingas teises išvadas. Taip pat jis teigė, kad teismai neleido jam susipažinti su Komisijos darbo reglamentu. Pareiškėjas taip pat rėmėsi savo teise būti laikomam nekaltu pagal Konvencijos 6 straipsnio 2 dalį.

37. Teismas pakartoja, kad nagrinėjamoje byloje procesas buvo susijęs su Komisijos išvadų apie pareiškėją, patvirtinančių, kad praeityje jis slapta bendradarbiavo su KGB, pagrįstumu. Po minėto proceso duomenys apie pareiškėją buvo oficialiai paskelbti, pareiškėjui taip pat pritaikyti tam tikri įsidarbinimo apribojimai.

38. Teismas remiasi savo nutarimu byloje *Sidabras ir Džiautas prieš Lietuvą* ((dec.), nos. 55480/00 and 59330/00, 2003-10-21), kuriame konstatavo, kad proceso dėl įsidarbinimo apribojimų, taikomų buvusiems KGB kadriniams darbuotojams, metu nebuvo sprendžiamas „baudžiamojo kaltinimo“ klausimas Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies požiūriu. Teismas nemato svarių priežasčių šioje byloje nukrypti nuo minėtos išvados ar netaikyti jos slapta bendradarbiavusiam asmeniui. Vadinas, 6 straipsnio „baudžiamoji“ sritis netaikytina ginčijamam procesui. Taigi pareiškėjo skundai dėl teisės į gynybą nuo baudžiamojo kaltinimo pagal Konvencijos 6 straipsnio 2 ir 3 dalis turi būti atmesti, remiantis Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalimis, kaip *ratione materiae* nesuderinami.

39. Vis dėlto Teismas pastebi, kad nagrinėjamoje byloje buvo sprendžiamas pareiškėjo „civilinio pobūdžio teisių ir pareigų“ klausimas Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies požiūriu, nes pasibaigus procesui pareiškėjas neteko advokato darbo ir jam buvo uždrausta įsidarbinti tam tikrose srityse. Taigi šioje byloje taikytina 6 straipsnio 1 dalies „civilinė“ sritis (žr. *Rainys and Gasparavičius v. Lithuania* (dec.), nos. 70665/01 ir 74345/01, 2004-01-22).

40. Vis dėlto Teismas primena, kad jo pareiga pagal Konvencijos 19 straipsnį yra užtikrinti, kad būtų laikomasi išipareigojimų, kuriuos Susitariančios Šalys prisiėmė pagal Konvenciją. Teismas nenagrinėja fakto ar teisės klaidų, kurias tariamai padarė nacionaliniai teismai, nebent ir tik ta apimtimi, kiek šios klaidos galėjo pažeisti Konvencijos saugomas teises ir laisves (žr., tarp daugelio kitų šaltinių, *Schenk v. Switzerland*, 1988-07-12, Series A, no. 140, p. 29, § 45). Teismas taip pat pastebi, kad pagal šalių lygiateisiškumo principą – vienas iš platesnės „teisingo“ bylos nagrinėjimo koncepcijos elementų – reikalaujama, kad kiekviena šalis turėtų tinkamą galimybę pristatyti bylą tokiomis sąlygomis, kad jos padėtis nebūtų kur kas nepalankesnė nei priešingos šalies (žr. *Nideröst-Huber v. Switzerland*, 1997-02-18, § 23, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-I).

41. Teismas ir anksčiau yra nagrinėjęs bylas, susijusias su iliustracijos procesu. Teismas pastebėjo, kad minėtas procesas neišvengiamai priklauso nuo dokumentų, susijusių su

buvusių komunistinių saugumo tarnybų operacijomis, tyrimo. Dokumentų pasirinkimas ir jų atskleidimas priklauso dabartinių saugumo tarnybų diskrecijai. Jei šaliai, su kuria susijusi įslaptinta medžiaga, visa ar dalis tos medžiagos yra neprieinama, tai šalies galimybės ginčyti saugumo tarnybų pateiktą faktų versiją yra smarkiai apribojamos (žr. *Bobek v. Poland*, no. 68761/01, § 57, 2007-07-17).

42. Vis dėlto faktai šioje byloje skiriasi. Pareiškėjas skundėsi, kad negalėjo gauti Komisijos darbo reglamento ir kad nacionalinių teismų sprendimai buvo neteisingi. Teismas primena, kad nėra apeliacinis „ketvirtosios instancijos“ teismas, svarstantis vidaus proceso baigties klausimus. Vidaus teismai gali geriausiai įvertinti įrodymų liečiamumą byloje bei aiškinti ir taikyti materialinės ir procesinės teisės normas (žr. *Pekinel v. Turkey*, no. 9939/02, § 53, 2008-03-18). Remdamasis turima medžiaga, Teismas pastebi, kad nagrinėjamas skundas iš esmės yra „ketvirtosios instancijos“ pobūdžio. Pareiškėjas turėjo pakankamą galimybę pateikti savo argumentus nacionaliniame procese dviejų instancijų teismuose. Be to, siekiant geriau iširti įrodymus, procesas buvo atnaujintas (žr. 13 punktą pirmiau). Pareiškėjas ir jo advokatas dalyvavo bylos nagrinėjime ir turėjo galimybę ginčyti įrodymus, kuriuos pareiškėjas laikė apgaulingais. Pareiškėjo slapto bendradarbiavimo faktas buvo nustatytas remiantis liudytojų, kurių patikimumą pareiškėjas galėjo ginčyti, parodymais. Be to, pareiškėjas pripažino, kad jo galimybė susipažinti su bylos medžiaga, Komisijos dokumentais, išskyrus darbo reglamentą, nebuvo apribota (žr. priešingai *Bobek v. Poland*, cituota pirmiau, §§ 58-70). Esant tokioms aplinkybėms ir atsižvelgiant į ypatingą liustracijos procesų kontekstą, Teismas konstatuoja, kad pareiškėjo skundas dėl „neteisingumo“ pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį yra neįrodytas, todėl, remiantis Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalimis, turi būti atmestas kaip aiškiai nepagrįstas.

43. Pagal Konvencijos 7 straipsnį, draudžiantį taikyti baudžiamąsias sankcijas nesant įstatymo, pareiškėjas skundėsi, kad dėl Įstatymas pritaikymo jis buvo retrospektyviai neteisėtai nubaustas už praeitį. Tačiau Teismas pakartoja, kad byla nėra susijusi su baudžiamuoju kaltinimu ar bausme (žr. 38 punktą pirmiau). Taigi ši pareiškimo dalis yra *ratione materiae* nesuderinama su Konvencijos nuostatomis ir, vadovaujantis 35 straipsnio 3 ir 4 dalimis, turi būti atmesta.

44. Pagal Konvencijos 10 straipsnį pareiškėjas skundėsi, kad negalėjo susipažinti su tam tikrais byloje esančiais dokumentais, būtent su Komisijos darbo reglamentu. Teismas mano, kad šį skundą apima skundas pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, kurį Teismas atmetė kaip aiškiai nepagrįstą (žr. 42 punktą pirmiau). Todėl šio skundo nebūtina atskirai nagrinėti.

45. Galiausiai pareiškėjas skundėsi, kad jo atleidimas iš pareigų Vidaus reikalų ministerijoje ir sprendimo pripažinti jį advokatu panaikinimas pažeidė Konvencijos 10 ir 14 straipsnius. Teismas pastebi, kad pastarasis skundas ir pareiškėjo padėtis iš esmės identiška kaip pareiškėjų byloje *Sidabras ir Džiautas*. Teismas nemato pagrindo nukrypti nuo savo motyvų minėtoje byloje, kad įsidarbinimo apribojimais pareiškėjams pagal atitinkamą įstatymą nevaržo jų teisės į saviraiškos laisvę, todėl 10 bei 14 straipsniai netaikytini (žr. *Sidabras and Džiautas*, cituota pirmiau, §§ 64-73). Taigi ši pareiškimo dalis yra *ratione materiae* nesuderinama su Konvencijos nuostatomis ir, vadovaujantis 35 straipsnio 3 ir 4 dalimis, turi būti atmesta.

III. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

46. Konvencijos 41 straipsnis numato:

„Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.“

A. Žala

47. Pareiškėjas prašė priteisti 122 430 litų (apytiksliai 35 486 eurus) turtinei žalai, patirtai dėl jam taikytų Įstatymo numatytų įsidarbinimo apribojimų, ir 100 000 litų (apytiksliai 28 985 eurus) neturtinei žalai atlyginti.

48. Vyriausybė tvirtino, kad šie reikalavimai yra nepagrįsti ir pernelyg dideli.

49. Teismas nemano, kad pareiškėjo reikalavimas dėl turtinės žalos yra pakankamai įrodytas, todėl jį atmeta. Be to, atsižvelgiant į šalių pareiškimus ir byloje esančią medžiagą, Teismas mano, kad pažeidimo konstatavimas pats savaime yra pakankamas teisingas pareiškėjo patirtos neturtinės žalos atlyginimas.

B. Kaštai ir išlaidos

50. Pareiškėjas taip pat reikalavo priteisti 11 400 litų (apytiksliai 3 304 eurus) kaštams ir teisinėms išlaidoms, kurias patyrė bylinėdamasis vidaus teismuose ir Strasbūro Teisme, atlyginti bei 440 litų (apytiksliai 128 eurus) vertimo išlaidoms, patirtoms pastarajame teisme, atlyginti.

51. Vyriausybė su reikalavimu nesutiko, laikė jį nepagrįstu ir neįrodytu.

52. Pagal Teismo praktiką pareiškėjas turi teisę į kaštų bei išlaidų atlyginimą tiek, jei įrodo, kad jie buvo faktiškai patirti, būtini ir protingo dydžio. Šioje byloje atsižvelgdamas į turimus dokumentus ir minėtus kriterijus, Teismas mano, kad pagrįsta priteisti pareiškėjui visą reikalaujamą sumą, būtent 3 432 eurus.

C. Palūkanos už įsipareigojimų nevykdymą

53. Teismas mano, kad palūkanos nevykdant įsipareigojimų turi būti skaičiuojamos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridedant tris procentus.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS

1. *Skelbia* vienbalsiai skundą dėl pareiškėjo negalėjimo įsidarbinti tam tikrose privataus sektoriaus srityse priimtina, o likusią pareiškimo dalį – nepriimtina;

2. *Nustato*, 4 balsais prieš 3, kad buvo pažeistas Konvencijos 14 straipsnis kartu su 8 straipsniu;

3. *Nustato*, 4 balsais prieš 3, kad pažeidimo konstatavimas savaime yra pakankamas teisingas pareiškėjo patirtos neturtinės žalos atlyginimas;

4. *Nustato*, 4 balsais prieš 3,

a) per tris mėnesius nuo tos dienos, kai sprendimas taps galutiniu pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, valstybė atsakovė turi sumokėti pareiškėjui 3 432 (tris tūkstančius keturis šimtus trisdešimt du) eurus kaštams ir išlaidoms atlyginti bet kokius mokesčius, kurie gali būti taikomi pareiškėjui;

b) nuo minėto trijų mėnesių termino pasibaigimo iki sprendimo įvykdymo per įpareigojimų nevykdymo laiką nuo minėtos sumos turės būti mokamos paprastosios palūkanos pagal ribinę Europos centrinio banko skolinimo normą, pridedant tris procentus;

5. *Atmeta* vienbalsiai kitus pareiškėjo reikalavimus dėl teisingo atlyginimo.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2009 m. balandžio 7 d. vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

Sally Dollé
Kanclerė

Françoise Tulkens
Pirmininkė

Vadovaujantis Konvencijos 45 straipsnio 2 dalimi ir Teismo reglamento 74 taisyklės 2 dalimi, prie šio sprendimo pridedamos šios atskirosios nuomonės:

(a) iš dalies prieštaraujanti bendra teisėjų Tulkens, Cabral Barreto ir Zagrebelsky nuomonė;

(b) prieštaraujanti teisėjų Jočienės, Tsotsoria ir Sajó nuomonė.

S.D.
F.T.

IŠ DALIES PRIEŠTARAUJANTI BENDRA TEISĖJŲ TULKENS, CABRAL BARRETO IR ZAGREBELSKY NUOMONĖ

Mes manome, kad dėl Konvencijos 41 straipsnio taikymo turėjo būti nuspręsta taip pat kaip ir 2004 m. liepos 27 d. sprendime *Sidabras ir Džiautas prieš Lietuvą* ir 2005 m. balandžio 7 d. sprendime *Rainys ir Gasparavičius prieš Lietuvą*, kuriuose buvo nagrinėjami panašūs klausimai.

Konvencijos 14 straipsnio kartu su 8 straipsniu pažeidimo konstatavimas, mūsų nuomone, nepakankamai atlygina žalą, todėl pareiškėjas turėjo gauti kompensaciją už patirtą turtinę bei neturtinę žalą.

PRIŠTARAUJANTI TEISĖJŲ JOČIENĖS, TSOTSORIA IR SAJÓ NUOMONĖ

Deja, negalime sutikti su Kolegijos išvada dėl Konvencijos 14 straipsnio kartu su 8 straipsniu pažeidimo nustatymo.

1. Sutinkame su Kolegijos išvada 30 sprendimo punkte, kad pagal Įstatymą pareiškėjui taikytais įsidarbinimo apribojimais ir skirtingu elgesiu buvo siekiama teisėtų tikslų – užtikrinti valstybės saugumą, visuomenės apsaugą, šalies ekonominės gerovės interesus, taip pat apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves (žr. *Sidabras and Džiautas v. Lithuania*, nos. 55480/00 and 59330/00, §§ 52-55, ECHR 2004-VIII).

2. Pagrindinis klausimas, į kurį reikia atsakyti, yra, ar ginčijami pareiškėjo įsidarbinimo galimybių privačiame sektoriuje apribojimai buvo proporcinga priemonė, atsižvelgiant į valstybės teisėtą tikslą, ir ar valstybė, išlaikė teisingą pusiausvyrą tarp susijusių interesų. Vyriausybės pagrindinis argumentas dėl skirtingo elgesio pagrindimo buvo tas, kad, atsižvelgiant į teisėtą tikslą užtikrinti valstybės saugumą, Įstatymo taikymas buvo proporcingas, nes ginčijami įsidarbinimo apribojimai taikytini tokiems, kaip pareiškėjas, asmenims, dėl lojalumo valstybei stokos. Vis dėlto pabrėžtume, kad valstybės nustatyti įsidarbinimo privačiame sektoriuje galimybių apribojimai dėl lojalumo valstybei stokos negali būti pateisinami Konvencijos požiūriu tokia pat apimtimi, kaip apribojimai įsidarbinti valstybės tarnyboje (žr. *Rainys and Gasparavičius v. Lithuania*, nos. 70665/01 and 74345/01, § 36, 2005-04-07).

3. Pastebime, kad nagrinėjamas pareiškimas turi būti atskirtas nuo ankstesnių bylų prieš Lietuvą dėl to paties dalyko. Minėtose bylose *Sidabras ir Džiautas* bei *Rainys ir Gasparavičius* taikytas įstatymas buvo skirtas buvusiems sovietų saugumo tarnybų kadriniams darbuotojams. Priešingai nei įstatymas, taikytas buvusiems kadriniams darbuotojams, kurį Teismas nagrinėjo minėtose bylose, šioje byloje taikytas Įstatymas, mūsų nuomone, buvo, be kita ko, skirtas apsaugoti asmenis, bendradarbiavusius su buvusios Sovietų sąjungos „specialiosiomis“ (saugumo) tarnybomis. Asmens motyvai tapti informatoriumi gali būti įvairūs: nuo pavydo, politinio lojalumo ar konformizmo iki materialinių ar kitokių interesų. Kai kurie asmenys galėjo paprasčiausiai būti režimo aukomis. Slaptas bendradarbiavimas galėjo turėti tragiškų pasekmių tiems, kuriuos įskundė, kitas atvejais pasekmės buvo palyginti nesunkios.

Minėtose bylose *Sidabras ir Džiautas* bei *Rainys ir Gasparavičius* Įstatymas nustatė aiškiai besąlyginį draudimą įsidarbinti įvairiose privataus sektoriaus srityse, todėl Teismas konstatavo, kad toks draudimas, kiek susijęs su privačiu sektoriumi, yra neproporcinga ir diskriminuojanti priemonė, nors ja valstybė, nustatydamą tokį draudimą, siekė teisėtų tikslų (žr. *Sidabras and Džiautas*, § 61, ir *Rainys and Gasparavičius*, § 36-37).

Nagrinėjamoje byloje taikytas Įstatymas taip pat susijęs su viena konkrečia slapto bendradarbiavimo pasekme, būtent faktu, kad visi slapta bendradarbiavę asmenys gali būti šantažuojami. Vienas iš šio Įstatymo tikslų yra užkirsti kelią privačiam ar instituciniam šantažui, o tai iš esmės taip pat turi reikšmės valstybės saugumui. Be to, gali būti laikoma, kad ankstesnio slapto bendradarbiavimo prisipažinimas prisideda prie nacionalinio susitaikymo ir padeda atitaisyti praeties skriaudas.

4. Šios bylos aplinkybių kontekste pastebime, kad įsidarbinimo privačiame sektoriuje draudimas nebuvo besąlyginis. Pagal Įstatymo 6 straipsnio 1 dalį, slapta bendradarbiavę asmenys turėjo šešių mėnesių terminą, per kurį galėjo prisipažinti valstybės institucijoms slapta bendradarbiavę. Kitas labai svarbus aspektas, į kurį reikia atsižvelgti, – tik asmeniui nepripažinus slapto bendradarbiavimo per nustatytą terminą, buvo taikoma Įstatymo 8 straipsnio 4 dalis ir 9 straipsnis. Tokiu atveju slapto bendradarbiavimo faktas turėjo būti skelbiamas „Valstybės žiniuose“, ir tik tada asmeniui užkertamas kelias vykdyti tam tikrą profesinę veiklą privačiame sektoriuje. Nagrinėjamoje byloje pareiškėjas neprisipažino slapta bendradarbiavęs. Dėl to jo bendradarbiavimo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis faktas buvo paskelbtas „Valstybės žiniuose“. Pažymime, kad pareiškėjas nepateikė jokių argumentų, paaiškinančių ir/ar pagrindžiančių jo neprisipažinimą slapta bendradarbiavus ar bandymą išvengti Įstatymu nustatyto teisėto reikalavimo. Nepaisant teisingo proceso ir galimybės susipažinti su byla, pareiškėjas negalėjo paneigti ankstesnio slapto bendradarbiavimo fakto. Be to, pripažinus slapto bendradarbiavimo faktą savaime nebūtų taikomos jokios sankcijos. Priešingai, jei pareiškėjas būtų prisipažinęs bendradarbiavęs, šis faktas būtų likęs slaptas; pareiškėjui nebūtų buvę taikomi jokie su įsidarbinimu susiję apribojimai. Neviešas ankstesnio priekaištingo elgesio pripažinimas nesukelia neigiamų pasekmių, todėl nekelia ir klausimų dėl neteisingo baudžiamojo proceso (priešingai *Matyjek v. Poland*, no. 38184/03, §§ 57-65, ECHR 2007-...) ar bausmės. Priešingai, mūsų nuomone, tai asmenims, anksčiau slapta bendradarbiavusiems, suteikia tam tikros naudos jų reputacijai ir apsaugo nuo galimo šantažo.

5. Taip pat atsižvelgiame į faktą, kad, derindama valstybės saugumo ir slapta bendradarbiavusio asmens interesus, valstybė ėmėsi priemonių apsaugoti asmenį nuo netinkamo tokios informacijos panaudojimo. Konkrečiai, Įstatymo 7 straipsnio 2 dalis numatė, kad prisipažinimo slapta bendradarbiavus faktas bei prisipažinusio asmens pateikti duomenys yra valstybės paslaptį sudaranti informacija, kuri įslaptinama. Pagal Įstatymo 8 straipsnio 2 dalį valstybės institucijos turi pareigą apsaugoti šiuos asmenis, jei jie yra šantažuojami ar bandoma juos įtraukti į neteisėtą veiklą. Šias apsaugos priemones laikome pakankamomis garantuoti asmens teisę į privataus gyvenimo gerbimą.

6. Taigi, atsižvelgiant į valstybės siekiamų tikslų teisėtumą ir į bendrą Įstatymo numatytų priemonių proporcingumo įvertinimą, ypač į galimybę prisipažinti apie ankstesnį elgesį (žr. Įstatymo 6 straipsnio 1 dalį), negalime pripažinti, kad pareiškėjo įsidarbinimui – net privačiame sektoriuje – nustatyti ribojimai dėl to, kad pareiškėjas nesilaikė Įstatymo nustatytų reikalavimų, buvo neproporcingi, todėl diskriminuojantys. Valstybė negali būti laikoma atsakinga už tai, kad pareiškėjas nesilaikė Įstatymo.

7. Dėl šių priežasčių manome, kad Konvencijos 14 straipsnis kartu su 8 straipsniu nebuvo pažeistas.